

POWIAT
STALOWOWOLSKI

Zaprzeczenie ojcostwa – procedura i skutki

Poradnik opracowany przez Fundację „Masz prawo” z siedzibą w Tarnobrzegu jako zadanie publiczne zlecone i sfinansowane ze środków otrzymanych od Powiatu Stalowowolskiego w ramach edukacji prawnej, o której mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. 2015 poz. 1255 z późniejszymi zmianami), w związku z realizacją zadania prowadzenia punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w Powiecie Stalowowolskim w 2025 roku.

TARNOBRZEG 2025

Wstęp

Procedura zaprzeczenia ojcostwa jest jednym z częściej występujących tematów z prawa rodzinnego w ramach udzielanych porad obywatelskich. Najczęściej do punktów nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego zgłasza się ojciec, który dowiaduje się, iż nie jest biologicznym ojcem dziecka.

W polskim prawie obowiązuje tzw. domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki (domniemanie ojcostwa). Zgodnie z przepisem art. 62 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem 300 dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki.

Należy wskazać, iż powyższe domniemanie można obalić tylko w drodze powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.

Niniejszy poradnik ma na celu przybliżenie przepisów prawnych, procedury, skutków prawnych powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.

DOMNIEMANIA ZWIĄZANE Z POCHODZENIEM DZIECKA OD MĘŻA MATKI

Zgodnie z art. 62 Kodeksu Rodzinnego i opiekuńczego jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki.

W praktyce oznacza to, iż jeżeli zamężna kobieta, po rozwodzie lub wdowa urodzi dziecko (w przypadku kobiet po rozwodzie oraz wdów – przed upływem 300 dni od rozwodu lub śmierci męża) to automatycznie jako ojciec w akcie urodzenia dziecka zostanie wpisany mąż tej kobiety.

Jednakże domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji. Domniemanie tego nie stosuje się również, jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa. Wtedy domniemywa się że pochodzi ono od drugiego męża. Domniemanie to nie dotyczy przypadku, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganey prokreacji, na którą wyraził zgodę pierwszy mąż matki.

PROCEDURA SĄDOWA POWÓDZTWA O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA

Podstawą prawną unieważnienia ojcostwa jest przepis z art. 67 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, który stanowi, że zaprzeczenie ojcostwa następuje przez wykazanie, że mąż matki nie jest ojcem dziecka. Najczęściej sąd rozpoznający sprawę dopuszcza dowód z badań genetycznych DNA, który wyklucza bądź potwierdza wyklucza biologiczne ojcostwo. Dowód taki sąd przeprowadza w przypadku wątpliwości co do pochodzenia dziecka od ojca wpisanego w akcie urodzenia. W sytuacji, gdy małżonkowie żyją od kilki lat w separacji, nie mają kontaktu, a matka dziecka pozostaje w nowym związku najczęściej Sąd opiera się do dowodzie z zeznań świadka – biologicznego ojca oraz dowodzie z przesłuchania stron, tj. matki dziecka i mężczyzny wpisanego w akcie małżeństwa jako ojciec dziecka.

W praktyce sądowej zdarzają się sytuacje, gdy matka małoletniego dziecka odmawia zgody na poddanie dziecka badaniu DNA. W takiej sytuacji, sąd władny jest orzec w sprawie, oceniając bierną podstawę strony, która odmawia poddania się takiemu badaniu. W takiej sytuacji, gdy inne dowody bezsprzecznie potwierdzają, iż ojciec wpisany w akcie urodzenia nie jest biologicznym ojcem dziecka Sąd może wydać orzeczenie negujące jego ojcostwo.

Co ważne orzecznictwo dopuszcza również - w razie sprzeciwu rodzica na pobranie krwi od dziecka (w wieku poniżej 13 lat) w celach dowodowych - wydanie przez sąd stosownych zarządzeń w trybie art. 109 k.r.o. i "przymusowe" pobranie krwi tego dziecka. Podkreśla się jednak, że wydanie tego rodzaju zarządzeń nie jest dopuszczalne w odniesieniu do rodziców oraz małoletnich powyżej 13 roku życia.

Zdarza się też, że to mąż matki (mężczyzna wpisany w akcie urodzenia dziecka jako ojciec) odmawia zgody na poddanie się badaniu DNA. W takiej sytuacji możliwe jest dopuszczenie dowodu z grupowego badania DNA matki, dziecka i biologicznego ojca dziecka (tj. innego mężczyzny), jeżeli wyrazi on na to zgodę. Wynik takiego badania, wskazujący z prawdopodobieństwem będącym praktycznie pewnością, że mężczyzna ten jest ojcem dziecka, pozwala uznać, iż wykazane zostało niepochodzenie dziecka od męża matki.

Mąż matki powinien wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko dziecku.

Matka powinna wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko mężowi i dziecku, a jeżeli mąż nie żyje – przeciwko dziecku.

Dziecko powinno wytoczyć powództwo przeciwko mężowi swojej matki i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko jej mężowi. Jeżeli mąż matki nie żyje, powództwo powinno być wytoczone przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.

Sądem właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd miejsca zamieszkania pozwanego (osoby przeciwko której wytacza się powództwo). Pozew należy złożyć we właściwym sądzie rejonowym.

Opłata od pozwu wynosi 200 zł, przy czym można złożyć wniosek o zwolnienie z kosztów sądowych, w tym opłaty od pozwu, przy wykazaniu, iż dana osoba nie może ponieść tych kosztów bez uszczerbku utrzymania koniecznego sobie i swojej rodziny.

W toku sprawy mogą powstać dodatkowe koszty np. w związku z wnioskiem o przeprowadzenie badań DNA.

OSOBY UPRAWNIONE DO WYTOCZENIA POWÓDZTWA O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA ORAZ TERMINY

Powództwo o zaprzeczenie ojcostwa może wytoczyć: **mąż matki** wpisany jako ojciec w akcie urodzenia, **matka dziecka**, **dziecko** oraz prokurator.

Terminy dla poszczególnych osób są zróżnicowane i tak:

1. **matka dziecka** może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa swego męża w ciągu roku od dnia, w którym dowiedziała się, że dziecko od niego nie pochodzi, nie później jednak niż do dnia osiągnięcia przez dziecko pełnoletności;
2. **mąż matki** może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu roku od dnia, w którym dowiedział się, że dziecko od niego nie pochodzi, nie później jednak niż do dnia osiągnięcia przez dziecko pełnoletności;
3. **dziecko** po osiągnięciu pełnoletności może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu roku od dnia, w którym dowiedziało się, że nie pochodzi od męża swojej matki. Jeżeli dziecko dowiedziało się o tej okoliczności przed dniem osiągnięcia pełnoletności, termin do wytoczenia powództwa biegnie od dnia osiągnięcia pełnoletności;
4. **prokurator** co do zasady w każdym czasie – jeśli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego.

SKUTKI ZAPRZECZENIA OJCOSTWA

W przypadku orzeczenia, iż ojciec wpisany w akcie małżeństwa nie jest ojcem dziecka ustają wszelkie obowiązki tego mężczyzny w stosunku do dziecka, w tym obowiązek alimentacyjny. Jednak takie orzeczenie nie powoduje automatycznie, iż ojciec dziecka może zaprzestać płacenia alimentów. W takim przypadku taki mężczyzna powinien wszcząć sprawę o wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego.

Niejednokrotnie beneficjanci porad pytają czy mogą żądać zwrotu alimentów płaconych w okresie kiedy istniało domniemanie ojcostwa. W tej kwestii wypowiedział się Sąd Najwyższy stwierdzając, iż:

*„Prawomocne zaprzeczenie ojcostwa męża matki **nie ma wpływu na ocenę prawidłowości wyroku zasądającego od niego alimenty na rzecz dziecka w okresie, w którym obowiązywało domniemanie ojcostwa względem tego dziecka.** Świadczenia alimentacyjne, spełnione względem dziecka przez męża jego matki w okresie istnienia domniemania ojcostwa, były świadczeniami prawnie uzasadnionymi niezależnie od tego, czy ich spełnienie nastąpiło w wykonaniu wyroku zasądającego alimenty albo umowy czy też dobrowolnie (...)”* Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1982 r., sygn. III CZP 22/82.

Po uprawomocnieniu się orzeczenia stwierdzającego, iż mężczyzna wpisany w akcie urodzenia dziecka nie jest jego ojcem, sąd z urzędu przesyła odpis orzeczenia do Urzędu Stanu Cywilnego. Po przesłaniu orzeczenia, ojciec biologiczny może złożyć przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego oświadczenie o uznaniu pochodzenia dziecka.

W przypadku zaprzeczenia ojcostwa dziecko traci nazwisko ojca. W takiej sytuacji dziecko nabywa nazwisko matki, tj. **nazwisko, jakie matka nosiła w chwili jego urodzenia.** Nazwiskiem tym jest albo zachowane przez matkę nazwisko męża albo dotychczasowe nazwisko matki, albo nazwisko złożone z jej dotychczasowego nazwiska i nazwiska męża. Natomiast dziecko urodzone w małżeństwie, które zgodnie z oświadczeniem rodziców otrzymało nazwisko matki, w przypadku zaprzeczenia ojcostwa zachowuje to nazwisko.

W przypadku zaprzeczenia ojcostwa ustaje również władza rodzicielska oraz prawo do dziedziczenia.

DOBRO DZIECKA JAKO PRZESŁANKA WARUNKUJĄCA WYTOCZENIE POWÓDZTWA PRZEZ PROKURATORA

Jak wskazano wyżej prokurator może wszcząć sprawę o zaprzeczenie ojcostwa gdy wymaga tego dobro dziecka. W praktyce najczęściej prokurator wytacza powództwo w przypadku przekroczenia przez męża matki dziecka terminu do samodzielnego wszczęcia sprawy. W tym celu mąż matki musi wystąpić z wnioskiem do prokuratora, który zbada, czy zostały spełnione przesłanki wszczęcia postępowania, w tym dobro dziecka.

Pojęcie dobra dziecka nie jest sprecyzowane w przepisach prawa i podlega każdorazowo ocenie prokuratora, a następnie sądu rozpoznającego sprawę. Ocena występowania przytoczonej przesłanki podlega w pierwszej kolejności ocenie i weryfikacji przez sąd w okolicznościach każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku.

W jednej ze spraw rozpoznawanych przez sąd powszechny prokurator domagał się zaprzeczenie ojcostwa mężczyzny wpisanego w akcie urodzenia. Małoletnia odmówiła poddaniu się badania DNA i zaprzeczyła, aby mężczyzna domagający się zaprzeczenia ojcostwa mógł zdobyć jej materiał genetyczny (ojciec dysponował prywatną opinią próbki z materiałem rzekomo pochodzącym z szczoteczki do zębów dziecka). Sąd rozpoznający sprawę jak i sąd odwoławczy stwierdził, że wytoczenie powództwa o zaprzeczenia ojcostwa nie było zgodne z dobrem dziecka, a wręcz sprzeczne z nim ponieważ, podważało poczucie bezpieczeństwa, wieloletnie więzi emocjonalne i pewność pochodzenia od rodziców. Sprawa ta znalazł finał w Sądzie Najwyższym, który stwierdził, iż w określonych sytuacjach dobro dziecka i jego interes mają charakter nadrzędny wobec interesu rodziców, co odnosi się także do tzw. prawdy biologicznej – Wyrok SN z dnia 06 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 471/18

POZEW O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA

Pozew o zaprzeczenie ojcostwa powinien zawierać:

1. oznaczenie sądu, do którego wnosimy pozew,
2. imię i nazwisko powoda, jego adres oraz nr PESEL lub NIP,
3. imię i nazwisko pozwanego (pозwanych), jego adres,
4. określenie żądania (ustalenie, że syn/córka nie jest dzieckiem męża matki),
5. wniosek o ustanowienie kuratora celem reprezentowania małoletniego dziecka w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa,
6. przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, w tym dowodów na poparcie swoich żądań,
7. wniosek o ustanowienie kuratora dla małoletniego dziecka,

8. informację, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu,
9. własnoręczny podpis
10. spis załączników – dokumentów, na jakie powołano się w pozwie.

Pozew może zawierać:

1. wniosek dowodowy o dopuszczenie dowodu z opinii badań DNA celem wykazania faktu pochodzenia małoletniego dziecka,
2. wezwanie na rozprawę wskazanych przez powoda świadków, np. ojca biologicznego.

ZAPRZECZENIE OJCOSTWA A SPRAWA O ROZWÓD

Istniejące domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki powoduje, iż w przypadku wystąpienia przez męża lub żonę z powództwem o rozwód sąd musiałby orzec o alimentach na rzecz małoletniego dziecka (nawet nie pochodzącego od męża matki). W takiej sytuacji w pierwszej kolejności należy wystąpić do sądu rejonowego z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa, a następnie po uprawomocnieniu się orzeczenia do sądu okręgowego z powództwem o rozwód. W sytuacji gdy sprawa o rozwód zostanie wszczęta w trakcie trwania sprawy o zaprzeczenie ojcostwa, sąd rozwodowy zawiesi sprawę do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy o zaprzeczenie ojcostwa.

PRZEŁOMOWY WYROK TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W SPRAWIE TERMINU DO WYTOCZENIA SPRAWY O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA

Jak zostało wskazane powyżej mąż matki może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu roku od dnia, w którym dowiedział się, że dziecko od niego nie pochodzi, **nie później jednak niż do dnia osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.**

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 12 marca 2025 r., sygn. akt SK 80/22 stwierdził, że artykuł 63 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w części obejmującej

słowa "**nie później jednak niż do dnia osiągnięcia przez dziecko pełnoletności**" jest niezgodny z artykułem 30. w związku z art. 47. w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W ustnych motywach skład orzekający stwierdził, iż takie rozwiązanie stanowi ograniczenie konstytucyjnego prawa mężczyzny do ustalenia, czy dziecko jego żony rzeczywiście od niego pochodzi. Taka osoba traci realną możliwość wytoczenia stosownego powództwa z powodu przyjęcia przez ustawodawcę granicy związanej z wiekiem dziecka.

Powyższe rozstrzygnięcie ma o tyle ważne znaczenie, iż kwestia pochodzenia dziecka ma wpływ nie tylko na obowiązek alimentacyjny ale również np. na kwestie dziedziczenia. Brak możliwości zaprzeczenia ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności powodowałoby sytuację, iż dziecko takie na gruncie przepisów prawa spadkowego było spadkobiercą po niebiologicznym ojcu.